

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ТА РИТОРИЧНІ МЕХАНІЗМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

POLITICAL COMMUNICATION AND RHETORICAL MECHANISMS OF PSYCHOLOGICAL INFLUENCE ON PUBLIC OPINION IN THE CONTEXT OF INFORMATION WARFARE

Проноза І.І.,

orcid.org/0000-0002-2683-0630

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри політичних наук і права

Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

У статті досліджено політичну комунікацію та риторичні механізми як інструменти психологічного впливу на громадську думку в умовах інформаційної війни. Метою статті є дослідження особливостей політичної комунікації та риторичних прийомів, що забезпечують вплив на масову свідомість та конструювання політичних смислів.

З'ясовано роль риторичних механізмів у легітимації владних рішень, формуванні стійких моделей сприйняття політичних подій та поведінкових орієнтацій громадян. Проаналізовано специфіку їх застосування в сучасному інформаційному просторі, включно з впливом на процеси відбору, оцінки та відтворення політичної інформації. Досліджено, що ефективність політичної комунікації визначається не лише змістом повідомлень, а й формою подання, риторичною структурою та психологічною релевантністю для цільових аудиторій.

Методологічну основу становлять системний підхід, контент-аналіз, елементи порівняльного аналізу та інтерпретаційний метод, що забезпечує комплексний аналіз риторичних стратегій впливу та їхнього впливу на динаміку громадської думки. Дослідження демонструє, що інтеграція риторичних і психологічних механізмів у політичну комунікацію забезпечує системний, прогнозований та довготривалий вплив на формування громадської думки та стійкість політичної свідомості. Наукова новизна статті полягає у систематизації риторичних і психологічних механізмів як комплексного інструментарію впливу на громадську думку в умовах інформаційної війни та обґрунтуванні їх стратегічного значення для політичної стабільності. Висновки роботи мають практичне значення для розробки комунікаційних стратегій державних та політичних інституцій, підвищення стійкості суспільства до інформаційних загроз і ефективного формування політичного дискурсу. Підкреслено міждисциплінарний характер дослідження, що сприяє глибшому розумінню механізмів впливу політичної комунікації на масову свідомість і поведінкові орієнтації громадян.

Ключові слова: політична комунікація, психологічний вплив, політична риторика, громадська думка, інформаційна війна, політична свідомість, дезінформація, стратегічні комунікації, пропаганда, демократія, політичний процес, поведінкові моделі.

The article investigates political communication and rhetorical mechanisms as instruments of psychological influence on public opinion in the context of information warfare. The aim of the study is to examine the features of political communication and rhetorical techniques that shape mass consciousness and construct political meanings.

The role of rhetorical mechanisms in legitimizing governmental decisions, forming stable patterns of perception of political events, and shaping citizens' behavioral orientations is clarified. The specificity of their application in the contemporary information space is analyzed, including their influence on the processes of selection, evaluation, and reproduction of political information. It is researched that the effectiveness of political communication is determined not only by the content of messages but also by their presentation, rhetorical structure, and psychological relevance for target audiences.

The methodological framework is based on a systems approach, content analysis, elements of comparative analysis, and an interpretive method, which allows for a comprehensive analysis of rhetorical strategies and their impact on the dynamics of public opinion. The study demonstrates that the integration of rhetorical and psychological mechanisms into political communication ensures a systematic, predictable, and long-term influence on the formation of public opinion and the stability of political consciousness.

The scientific novelty of the article lies in the systematization of rhetorical and psychological mechanisms as a comprehensive toolkit for influencing public opinion in conditions of information warfare and in substantiating their strategic significance for political stability. The conclusions of the work have practical significance for developing communication strategies for state and political institutions, enhancing societal resilience to informational threats, and effectively shaping

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

political discourse. The interdisciplinary nature of the study is emphasized, contributing to a deeper understanding of the mechanisms through which political communication affects mass consciousness and citizens' behavioral orientations.

Key words: political communication, psychological influence, political rhetoric, public opinion, information warfare, political consciousness, disinformation, strategic communications, propaganda, democracy, political process, behavioral models.

Постановка проблеми та її науково-практичний зв'язок. У сучасних умовах інформаційної війни політична комунікація стає центральним інструментом впливу на масову свідомість та формування громадської думки. Вона поєднує риторичні, психологічні та медіа-технологічні механізми, які дозволяють не лише легітимізувати владні рішення, а й створювати смислові конструкції, що формують поведінкові та когнітивні орієнтації громадян. Інтенсивне інформаційне протистояння, поширення дезінформації, маніпулятивних наративів і пропаганди створюють ризики дестабілізації суспільної свідомості та підриву довіри до політичних інституцій, що робить комплексне дослідження політичної комунікації надзвичайно актуальним як для науки, так і для практики державного управління та стратегічного планування.

Наукова цінність дослідження полягає у систематизації риторичних і психологічних механізмів як інструментів впливу на громадську думку в умовах інформаційних війн, визначенні їхнього стратегічного значення для політичної стабільності та прогнозуванні довгострокових ефектів на суспільну свідомість. Це сприяє розвитку міждисциплінарного підходу, що поєднує політичну психологію, риторику та теорію комунікацій, і дає змогу створити науково обґрунтовані рекомендації для практиків у сфері державного управління, політичних інституцій та медіа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан дослідження проблематики політичної комунікації, риторики та психологічного впливу в умовах інформаційної війни має виразний міждисциплінарний характер і представлений у працях українських і зарубіжних учених у сферах політичної науки, комунікативістики, риторики, медіазнавства та політичної психології (Г. Почепцов, В. Лизанчук, О. Марунченко, І. Проноза, Т. Грачевська, К. Літвінова, J. Martin, R. Entman, D. McQuail, S. Jowett, V. O'Donnell та ін.). Водночас попри значну кількість наукових розвідок, комплексне осмислення взаємозв'язку між політичною комунікацією, риторичними технологіями та психологічним впливом на громадську думку саме в умовах сучасної інформаційної війни потребує подальшої теоретичної конкретизації та емпіричного уточнення.

Невирішені аспекти загальної проблеми. Попри численні дослідження, недостатньо вивчено: комплексний взаємозв'язок риторичних прийомів і психологічних механізмів у формуванні громад-

ської думки; прогнозування довгострокових ефектів стратегічної політичної комунікації в умовах інформаційної війни; інтеграцію сучасних медіа та цифрових технологій у процес впливу на політичну свідомість громадян.

Формулювання цілей статті. Стаття має на меті комплексне дослідження політичної комунікації та риторичних механізмів як інструментів психологічного впливу на громадську думку, оцінка їхнього стратегічного значення для легітимації владних рішень та формування стійких моделей політичної поведінки громадян у сучасному інформаційному просторі.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах інформаційної війни політична комунікація набуває статусу ключового інструменту впливу на громадську думку та масову свідомість. Вона виходить за межі традиційної передачі інформації та трансформується у стратегічно керований процес, спрямований на конструювання політичних смислів, легітимацію владних рішень і формування поведінкових орієнтацій громадян.

Як зазначає Ю. Лисенко, маніпулятивний компонент є невід'ємною складовою політичної комунікації, оскільки саме через нього забезпечується вплив на когнітивні та емоційні структури сприйняття політичної реальності [1]. У свою чергу, О. Медведєв акцентує увагу на ролі сучасних комунікативних технологій і наративів, які формують довготривалий ефект інформаційного впливу в умовах інформаційного протистояння [2].

Політична комунікація функціонує як комплексна система взаємодії між політичними акторами, медіа та суспільством. І. Проноза доводить, що засоби масової інформації в умовах інформаційної війни виконують не лише інформативну, а й мобілізаційну та легітимаційну функції, впливаючи на формування політичних позицій громадян [3]. Розвиток цифрових технологій значно посилив ці процеси, створивши нові канали комунікації та розширивши можливості оперативного впливу на аудиторію [4].

Водночас суттєвим чинником сучасної політичної комунікації є поширення дезінформаційних стратегій. За висновками І. Пересипкіної, вони мають системний характер і спрямовані на підрив довіри до інституцій та дестабілізацію суспільної свідомості [5]. Це актуалізує необхідність розгляду політичної комунікації не лише як інструменту впливу, а й як механізму протидії інформаційним загрозам.

У зарубіжних дослідженнях політична комунікація розглядається як динамічний процес, що адаптується до умов цифрового середовища. С. Еджерлі та К. Торсон підкреслюють значення інноваційних підходів до аналізу взаємодії медіа й аудиторії [6], тоді як П. Робінсон обґрунтовує доцільність включення пропагандистських аспектів у дослідження політичної комунікації [7]. Психологічний вимір цього процесу розкрито у працях О. Фельдмана та С. Змерлі, які акцентують увагу на впливі комунікаторів на формування публічного дискурсу [8], а також Й. Метаг, який підкреслює залежність громадської думки від інформаційного контексту [9].

Отже, політична комунікація в умовах інформаційної війни виступає системним інструментом формування громадської думки, поєднуючи інформаційні, риторичні та психологічні механізми впливу. Її ефективність визначає не лише характер політичного дискурсу, а й рівень стійкості суспільства до інформаційних викликів.

У сучасних умовах інформаційної війни політична комунікація значною мірою спирається на наративи та риторичні стратегії, що дозволяють формувати у громадян певні уявлення про політичні події та керувати суспільними настроями [3, 2]. Наративи виступають як структуровані історії, які пояснюють події та надають їм смислового забарвлення, створюючи у сприймача відчуття певної логіки або причинно-наслідкових зв'язків.

На думку дослідників, наративи в інформаційній війні можна класифікувати за кількома критеріями. За функцією вони можуть бути мобілізаційними, що стимулюють активність та формують відчуття загрози; легітимізаційними, що підкріплюють дії політичних акторів і закріплюють уявлення про їхню правомірність; та дезінформаційними, що спотворюють факти та маніпулюють суспільною свідомістю [5]. За емоційним забарвленням наративи поділяють на страхові, патріотичні та скептичні, а за каналом поширення – на традиційні медіа, цифрові платформи та гібридні методи.

Риторичні прийоми, які супроводжують наративи, включають апеляцію до символічних категорій, таких як нація або історична пам'ять, використання образів ворога, вибіркоче подання фактів та заклики до емоційної реакції аудиторії [8, 9]. Ефективність цих прийомів підсилюється цифровою інтерактивністю, коли користувачі активно поширюють і модифікують контент, що створює додаткове інформаційне поле для впливу на громадську думку [10].

Дослідження українсько-європейського контексту свідчать, що адаптація наративів під культурні особливості аудиторії підвищує їхню ефективність. Цифрові платформи забезпечують швидкі цикли поширення інформації, де емоційно забарвлені повідомлення отримують зна-

чно більше охоплення, ніж нейтральні факти [9]. Таким чином, риторичні та нарративні механізми в інформаційній війні формують когнітивні та емоційні структури суспільної свідомості, моделюють поведінкові реакції та легітимізують політичні дії в умовах інформаційного протистояння. Класифікація наративів і риторичних прийомів дозволяє системно оцінювати їхній вплив і прогнозувати ефективність комунікаційних стратегій у різних медіа-середовищах.

Сучасна політична комунікація перебуває у стані постійних трансформацій під впливом цифрових технологій, інформаційних протистоянь та глобалізації медіапростору. Вона поєднує традиційні та цифрові канали, що дозволяє формувати як швидкі оцінки подій, так і довгострокові політичні установки громадськості [1]. Традиційні медіа виконують функцію оперативного інформування, формуючи первинні уявлення про події, тоді як соціальні мережі та онлайн-платформи забезпечують більш інтерактивний вплив, стимулюючи обговорення, модифікацію та поширення інформації серед аудиторії [4]. Це поєднання дозволяє одночасно досягати широкого охоплення і глибокого емоційного впливу на різні групи населення.

Ключовим елементом такого впливу є взаємодія риторичних прийомів із психологічними механізмами сприйняття. Риторика формує смислові конструкції подій, апелює до історичної пам'яті, символічних категорій, образів ворога, вибіркоче подає факти та емоційно закликає аудиторію [3]. Психологічні механізми забезпечують, щоб ці конструкції не просто були сприйняті, а й закріплювали емоційну та когнітивну готовність до певних політичних оцінок і дій. Інтерактивність цифрових платформ підсилює ефект риторики, оскільки користувачі активно поширюють, обговорюють та модифікують контент, створюючи додаткове інформаційне поле, яке значно збільшує охоплення і стійкість політичних наративів [10].

Ефективність такого комплексного впливу значною мірою залежить від медіаграмотності аудиторії, культурного контексту та специфіки каналів комунікації. Молодь та активні користувачі цифрових платформ реагують переважно на інтерактивні форми подачі інформації, тоді як старші групи залишаються більш сприйнятливими до традиційних медіа, що дозволяє формувати багаторівневі комунікаційні стратегії з урахуванням демографічних та психологічних особливостей аудиторії [7]. Такий підхід забезпечує більш точне таргетування повідомлень і підвищує загальну ефективність політичної комунікації.

Для наочності можна виділити основні типи впливу та їхні характеристики у вигляді аналітичної таблиці, що допомагає систематизувати взаємодію риторики, психологічних механізмів та медіа-каналів.

Таблиця 1

Тип впливу	Канали	Механізм дії	Очікуваний результат
Прямий	Телебачення, преса	Подання подій і фактів	Формування оперативної оцінки ситуації
Цифровий	Соціальні мережі, блоги	Поширення матеріалів, залучення аудиторії	Стимулювання обговорення та поширення інформації
Когнітивний	Освітні програми, культурні ініціативи	Передача цінностей і установок	Тривале формування політичних уявлень і цінностей

Аналіз показує, що інтеграція цих типів впливу дозволяє політичним акторам ефективніше адаптувати комунікаційні стратегії до динамічних умов сучасного інформаційного середовища. Особливо важливою є здатність комбінувати короткострокові та довгострокові методи впливу, що забезпечує баланс між швидким реагуванням на події і стабільним формуванням громадської думки [2].

Дослідження останніх років підкреслюють, що ефективність політичних комунікацій значною мірою залежить від контексту сприйняття та рівня медіаграмотності аудиторії. Наприклад, у європейських країнах формування політичної думки через цифрові платформи супроводжується високим рівнем критичного аналізу інформації, що обмежує прямий вплив маніпулятивних повідомлень, водночас в умовах активних інформаційних протистоянь цей ефект слабшає, а швидкість поширення дезінформації зростає [6, 9].

Таким чином, комплексний підхід до оцінки політичної комунікації дозволяє не лише класифікувати типи впливу, але й прогнозувати їхні наслідки для громадської думки та політичної поведінки. Це відкриває перспективи для подальших емпіричних досліджень, які можуть зосередитися на порівнянні ефективності традиційних та цифрових інструментів у різних політичних і культурних контекстах.

Висновки. Проведений аналіз засвідчує, що сучасна політична комунікація в умовах інформаційної війни функціонує як системний інструмент впливу на громадську думку та масову свідомість. Вона поєднує риторичні, психологічні та медіа-технологічні механізми, що дозволяють формувати політичні смисли, легітимізувати владні рішення та моделювати поведінкові орієнтації громадян.

Ефективність комунікаційного впливу визначається не лише змістом повідомлень, а й формою подання, каналами поширення та психологічною

релевантністю для цільових аудиторій. Інтеграція прямих, цифрових і когнітивних типів впливу створює багаторівневу стратегію, яка поєднує оперативне інформування, стимулювання взаємодії та формування стійких моделей політичної поведінки.

Важливим аспектом залишається диференціація впливу залежно від типу аудиторії та медіа-контексту. Молодь і активні користувачі цифрових платформ реагують переважно на інтерактивні форми подачі інформації, тоді як старші групи населення сприйнятливі до традиційних медіа, що потребує комбінування методів впливу для досягнення максимального ефекту.

Стратегічне застосування риторичних і психологічних механізмів дозволяє прогнозувати довгострокові ефекти на громадську думку та політичну свідомість, відкриваючи можливості для розробки системних комунікаційних стратегій і підвищення стійкості суспільства до дезінформації.

Основні напрями практичного використання:

- моніторинг і аналіз інформаційного поля для прогнозування ефектів впливу;
- формування багаторівневих стратегій з урахуванням специфіки аудиторій і каналів;
- поєднання оперативного інформування з довгостроковим формуванням політичних уявлень;
- підвищення медіаграмотності та критичного сприйняття інформації;
- розробка заходів протидії дезінформаційним і маніпулятивним кампаніям.

Отже, такий комплексний, міждисциплінарний підхід, що інтегрує психологічні, риторичні та медіа-структурні детермінанти впливу, забезпечує формування стійкої громадської думки, підвищує ефективність політичної комунікації та сприяє стабілізації політичного дискурсу. Такий підхід дозволяє не лише протидіяти інформаційним загрозам, але й підтримувати демократичні процеси в умовах сучасних інформаційних протистоянь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лисенко Ю. В. Маніпулювання як складова політичної комунікації в умовах інформаційних протистоянь. *Politicus*. 2024. № 1. С. 67–72. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5f203202-d6ae-4a76-b286-7abe7fdffba4/content>
2. Медведєв О. Застосування сучасних комунікативних технологій, наративи і теми інформаційної війни на території країни-агресора Суспільно-політичні процеси. Наукове видання Академії політикоправових наук України. Випуск 21. Київ: Видавництво. Політія, 2023. 420 с. С. 135–170.

3. Проноза І. І. Засоби масової інформації і комунікації в інформаційній війні як сучасна політична практика. *Politicus*. 2020. № 3. С. 65–70. URL: http://politicus.od.ua/3_2020/12.pdf
4. Проноза І. І., Цимбал С. Ю. Інформаційна війна в сучасних інтернет-комунікаціях: українсько-європейські практики та виклики. *Politicus*. 2025. № 3. С. 97–102. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-3.15>
5. Пересипкіна І. Еволюція російських дезінформаційних стратегій у контексті російсько-української війни (2022–2025). *MediaForum*. 2025. № 16. С. 34–47. DOI: <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2025.16.34-47>
6. Edgerly S., Thorson K. Political communication and public opinion: Innovative research for the digital age. *Public Opinion Quarterly*. 2020. Vol. 84, Iss. S1. P. 189–194. DOI: <https://doi.org/10.1093/poq/nfaa019>.
7. Robinson P. Expanding the field of political communication: Making the case for a fresh perspective through “propaganda studies”. *Frontiers in Communication*. 2019. Vol. 4. Art. 26. DOI: <https://doi.org/10.3389/fcomm.2019.00026>.
8. Feldman O., Zmerli S. (Eds.). *The psychology of political communicators: How politicians, culture, and the media construct and shape public discourse*. Routledge, 2019. 248 p.
9. Metag J. Political communication and opinion formation in Germany: A comparative study of local and national issues. *European Journal of Communication*. 2016. Vol. 31, Iss. 2. DOI: <https://doi.org/10.1177/0267323116629876>.
10. Daud R. S. The role of political communication in shaping public opinion: A comparative analysis of traditional and digital media. *Journal of Public Representative and Society Provision*. 2021. Vol. 1, Iss. 2. P. 80–89. DOI: <https://doi.org/10.55885/jprsp.v1i2.241>.

Дата першого надходження статті до видання: 30.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.05.2026